

שעורי הגרי"מ

פרק א

סימן א

ביאור החיוב בהגיע זמן ולא נישאו

כתובות ב, א

א

טעם החיוב

מגורסת בעלה חייב צמזונותיה, ע"כ. ולא שייך לומר
דהוי מטעם ספק, דא"כ הוה ליה למימר הכא דינא
להמוליא מחזירו עליו הראיה. אלל מוכח כדפירש
רש"י שם (ד"ה כדרי זירא) וז"ל, לאמר בעלה חייב
צמזונותיה בחייו, ואשמעינן מתני' דדוקא בחייו
משום דמעוכצת צצילו להנשא, אצל לאחר מיתה
לא, דלמא גירושין הוו ואין לה מזונות, דמספיקא
לא מפקינן ממונא, עכ"ל. חזינן דהיכא דמעכצת
מלהנשא תיקנו לה חכמים מזונות, ולכא' הוי קנס
שקנסו הצעל כיון שמעכצת מלהנשא.

או דנימא, דאין חיוב המזונות מטעם קנס, אלל
מחיוב צמזונות מחיובי צעל לאשתו, דהיינו
שמה שתיקנו חכמים חיוב לזון את אשתו אינו מן
הנשואין, אלל משעה שהגיע זמן הנשואין כבר
מחיוב לזונה, לחיובו הוא מחמת הקידושין, אלל
דצעה שאינו יכול לכונסה לא תיקנו שיתחייב
צמזונותיה, אצל שהגיע זמן הנשואין ויכול לכונסה
הרי הוא מחויב ועומד ע"ז משעת הקידושין.

ובזה נחלקו התרי לישני צגמ', לישנא קמא סברה
דהוי חיוב חדש שקנסוהו חכמים כיון
שמעכצת מלהנשא, וא"כ כשאנוס לא שייך לקנסו,
לאנוס רחמנא פטריה, וליכא צזה חילוק אי אנוס
צתקנתא דרצנו או לא. אלל לישנא צתרא סברה,
דחיוב מזונות הוי מחיובי הצעל, וע"ז לא שייך
לפטרו כשאנוס, כיון דהגיע זמן החיוב, ומאי
נפק"מ אי אנוס או שאינו רולה לכונסה. והא
דפטור צאנוס מחמת תקנתא דרצנו, הוא מפני
דנחשז כעדיין לא הגיע זמן הנשואין, דכן איתא
צשיטמ"ק (ד"ה וכו מ"ה) שכתב צא"ד וז"ל, ולי טעם
לצצח איכא לחלק, דכי אניס צתקנתא דרצנו משום

גמ' (ב, א) ועכשיו ששנינו שקדו, אותה ששנינו הגיע
זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות צתרומה,
הגיע זמן צאחד צצצת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו
מעלה לה מזונות, לפיכך חלה הוא או שחלתה היא
או שפירקה נדה אינו מעלה לה מזונות, ואיכא דצעי
לה מיצעיא, חלה הוא מהו, התם טעמא מאי, משום
לאניס, והכא נמי הא אניס, או דלמא התם אניס
צתקנתא דתיקנו ליה רצנו, הכא לא, ואם תמלי לומר
חלה הוא מעלה לה מזונות, חלתה היא מהו, מלי
אמר לה אנה הא קאי, או דלמא מליא אמרה ליה
נסתחפה שדהו, ואח"ל אמרה ליה נסתחפה שדהו,
פירקה נדה מהו, צשעת ווסתה לא תיצעי לך דלא
מליא אמרה ליה נסתחפה שדהו, כי תצעי לך שלא
צשעת ווסתה מאי, כיון וכו', ע"כ.

נחלקו תרי הלישני צגמ' אי כל אנוס פטור מחיוב
מזונות, או דוקא צאנוס צתקנתא לרצנו
נפטור מחיוב מזונות, אצל צחלה מליא אמרה ליה
נסתחפה שדהו. ול"צ צמאי פליגי, דמאי שגא אנוס
צתקנת חכמים משאר אנוס, הא אנוס רחמנא פטריה
צכל מקום, ומה הטעם ללישנא צתרא שיתחייב
צמזונות צאנוס שאינו צתקנתא דרצנו. עוד לריך
לצאח, מהו טעם חיוב המזונות צהגיע זמן ולא נישאו.

שמעתי ממו"ר הג"ר ראובן גראזאווקי זל"ל
לצאח, ע"פ מה דיך לחקור צגדר חיוב
מזונות צהגיע זמן ולא נישאו, אי הוי קנס שקנסו
חכמים על שלא נשאה כשהגיע הזמן, וזה מפני
שמעכצת מלהנשא, וכמו שמלינו צגמ' לקמן (א, ב)
לאמר רבי זירא כל מקום שמלינו מגורסת ואינה

הכי אינו מעלה לה מזונות, דהא דתנן הגיע זמן וכו' הוה ליה כאלו לא הגיע הזמן, כיון דרצנן גופייהו התקינו שלא תנשא ציוס א', וגם הוא צעני לכנוס אלל דרצנן קא מעכצי עליה, עכ"ל.

ובן משמע בדברי רש"י (ד"ה נסתחפה שדהו) שכתב וז"ל, כלומר מזלך גרם, כי מהיום אני מוטלת עליך לזון, עכ"ל. דהיינו דסיבת החיוב היא שמהיום אני מוטלת עליך לזון, דהיינו שמחויב מדין צעל במזונותיה, ולכך לא שייך פטור אונס. ולא פירש כחוס' (ד"ה מלא וכו') למזלך גרם היינו לטוענת דמחמת מזלו צא ההיזק, ולדבריו לא קשה אמאי אינו יכול לטעון שמזלה גרם. (וכדברי רש"י כתב הרמב"ן, ועיין בשיטמ"ק שהציא דבריו ביתר ציחור).

לחין חופה לפסולות אמאי אוכלות משלו, וי"ל ללא גרע מהגעת זמן ואוכלות צתרומה וכו', וא"ת דאכתי פסולות אמאי אוכלות משלו, צעמוד והולא קאי מזוני אית ליה, כדלמרינן בריש יב מותרות, וי"ל לללדדין קתני, אוכלות משלו לאחר מיתה, ואוכלות צתרומה מחיים, עכ"ל. חזינן דס"ל דצהגיע זמן ולא נישאו יב לה מזונות אף לאחר מיתה הצעל, וזה שייך רק אם נימא דחיוב המזונות הוא מחיובי הצעל, לאחר מיתה חייב במזונותיה כאלמנה שחייב במזונותיה מתנאי כתובה. אצל אי חיוב המזונות צהגעת זמן הוי מטעם קנס צעלמא, ואינו נחשב כצעלה להתחייב במזונותיה, א"כ לא שייך שיתחייב לאחר מיתה, דלא שייך שיקנסוהו ע"ז שמה, דכן הוי דדין צמגורשת ואינה מגורשת (א, ז), דחייב במזונותיה רק בחייו, ולא לאחר מיתה.

ובן ציחור השיטמ"ק דברי רש"י, שכתב (ב, ז ד"ה והריטב"א) צא"ד וז"ל, אצל לשיטת רש"י ז"ל דכי קאמר נסתחפה שדהו לאו היינו טעמא לעיקר דדין, דהוא דדין נימא מזלו גרם ויעלה לה מזונות דלדברא לימא הוא מזלה גרם כיון דחלתה וכדכתיבנא לעיל, אלא עיקר הטעם משום דכבר הגיע הזמן ואנסה היא, ולכך יעלה לה מזונות, נמלא האונס לחובתו ופסידא דידיה הוא, ומעתה הוי ליה כשדה שלו שנסתחפה, עכ"ל.

והקשה מו"ר זל"ל לפ"ז, דהא הילכתא כלישנא קמא דככל אונס אינו מעלה לה מזונות, והיינו דהוי מדין קנס כדציארנו, ואינו מחיובי הצעל, ואמאי כתבו החוס' דיש לה מזונות לאחר מיתה, דזה שייך רק אי חיוב מזונות צהגעת זמן הוי מחיובי הצעל, וכדציארנו.

ולפ"ז הציחור צספק הגמ' צשלא צשעת ווסתה הוא, דכיון דצשעת ווסתה הוי כלא הגיע הזמן, כיון דמתחילה שקצעו הזמן היה זה שעת ווסתה, וכמו שקצעו ציוס א' שתיקנו חכמים שלא ינשאו צו, ה"ה נימא שלא צשעת ווסתה, כיון דליכא דמשני ווסתייהו, והוי כלא הגיע הזמן. או דנימא דהוי כאונס צעלמא, ואינו נפטר מחיוב המזונות ללישנא צתרא. וכן כתב השיטמ"ק (ב, ז ד"ה והריטב"א) וז"ל, והוה מלינן לפרושי דלשיטת רש"י ז"ל משום הכי היכא שפרסה נדה צשעת ווסתה וצאותו הפרק הגיע הזמן הוה ליה כמי שלא הגיע הזמן, וכשפירסה נדה שלא צשעת ווסתה מצעיא לן אי מקרי הגיע הזמן ושז נאנסה כיון שפירסה נדה שלא צשעת ווסתה, או דלמא אין לחלק, ולא הגיע הזמן מיקרי, כיון דליכא נשי דקא משניין ווסתייהו, עכ"ל.

ותיריין, דלדעת החוס' ל"ל דאף ללישנא קמא הוי מטעם חיובי הצעל, אלא דס"ל דהטעם דקצעו חכמים חיוב מזונות דצעל משעת הגעת זמן הנישואין, הוא משום דעושה שלא כהוגן צמה שאינו כונסה, אצל חיובו אינו מטעם קנס, אלא דקנסו דיחיוב מדין צעל משעה שמעכצה מלהנשא, וא"כ שייך שיתחייב לאחר מיתה כיון שחייב מדין צעל, דכך קנסוהו שיתחייב מדין צעל, וכבר חייצוהו ע"ז. משא"כ צמגורשת ואינה מגורשת להוי קנס גרידא, ולכך לא שייך לאחר מיתה. ולישנא צתרא סברה, דהטעם שמחויב מדין צעל אינו משום שעה שלא כהוגן, אלא דזה זמן החיוב מעיקרא צשעת הקידושין וכדציארנו.

ובן נראה מדברי רש"י (ד"ה אוכלת משלו) שכתב וז"ל, שהצעל חייב במזונות אשתו מתקנת צ"ד כדלקמן צפרק נערה, עכ"ל. דהכא אזיל לכ"ע וקאמר לטעם חיוב המזונות צהגעת זמן הוא מחיובי הצעל, חזינן דאף ללישנא קמא הוי מחיובי הצעל, וזה גופא קנסו שיתחייב בחיובי הצעל.

והביא מו"ר זל"ל ראיה מחיוב המזונות הכא הוא מדין חיובי הצעל, ממש"כ החוס' ציצמות (נת, א ד"ה דהני תנאי) צא"ד וז"ל, וא"ת לת"ק כיון

עוד יש להציא ראיה דהוה מדין חיובי הצעל, מהא דאיתא צגמ' לקמן (ע, ז) איבעית אימא

שהדירה כשהיא ארוקה, ארוקה מי אית לה מזוני, שהגיע זמן ולא נשאו. וכתבו שם התוס' (ד"ה שהגיע זמן וכו') זא"ד וז"ל, אצל כשנדר עדיין לא הגיע הזמן לפיכך חל הנדר, וכו', ועול י"ל, כשהדירה כבר הגיע הזמן, ומיהו חל הנדר, ללא אלמוה רצון לשיעבודא לאשה כל זמן שלא נשאת, ומפקיע הקונס אותו שיעבוד, עכ"ל. ואי נימא להכא החיוב מטעם קנס, אין מקום להקשות מהא דאלמוה רצון לשיעבודא לאשה, דזה הוא בחיובי אישות, ואינו שייך בקנס, דאינו כלל משיעבודא לאשה. חזינן דקצרי טעם החיוב הכא הוא מחיובי הצעל, דבזה שייך הך כללא דאלמוה רצון לשיעבודא לאשה.

דכל חיובו מחמת קנס, א"כ אף לכבר נתחייב מ"מ כיון לאנוס ליכא טעם לחייבו, ללא קנסו צאנוס, ולכך נפטר בחלה אחר שהגיע זמן הנישואין. (וכן משמע מתוס' לקמן (קו, ז ד"ה עמד) ע"פ).

נראה דליכא עוד נפק"מ צהך נידון אי הוא קנס או דהוי מחיובי הצעל, והוא לענין מעשה ידיה משהגיע זמן הנישואין, דאי נימא דהא דחייב במזונותיה הוא מחיובי הצעל, א"כ זוכה במעשה ידיה שתיקנו לו תחת מזונותיה. אצל אי הוא מטעם קנס על הא ללא כנסה, והוי חיוב חדש, א"כ צהא לא תיקנו לו חכמים שיזכה במעשה ידיה.

ב

בחייב יבם

בתבו התוס' (ז, ז ד"ה לפיכך) וז"ל, קשה לר"י דלמר צהחולץ (מא, ז) עמד דדין וצרח נזנת משל יבם, ומפרש צירושלמי צרח ה"ה חלה, והכא אמרינן דחלה אין מעלה לה מזונות, ואומר ר"י דהתם חלה או צרח לאחר שעמד דדין, שכבר נתחייב לה במזונות, אצל הכא בחלה קודם הגעת זמן, וצוקנטרס פירש שם, דוקא צרח אצל חלה לא, ואין נראה, כדמשמע צירושלמי, ולפירושן אין להקשות מאיכא דצעו לה מיציעיא, אמאי לא פשיט לה מהתם, דיך לומר דארוסתו אגידא ציה טפי מיצמתו, כדלמרינן ציצמות צכמה דוכתי, עכ"ל. דצרי התוס' לריכיס ציאור, דמה מועלת הסצרח דארוסה אגידא ציה טפי, הא הפטור הכא מטעם אונס.

אבן הריטב"א כתב דצהגיע זמן ולא נישאו זוכה הצעל במעשה ידיה. חזינן מדצריו דס"ל דחייב לצונה צהגיע הזמן משום דין צעל, וכמס"כ. אצל האור שמח (פ"י מהל' אישות הי"ט) כתב וז"ל, אצל צהגיע זמן ולא נישאו שעבור שאינו נושאה חייב לצונה צלא מעשה ידיה, א"כ כל שעה הוא יכול לכונסה ויפטר לצונה צלא מעשה ידיה, והמזונות אינם מהורת חוצת נשואין כמו צנשואה, רק עבור שמעוכצת להנשא וכמו קנסא, וא"כ החיוב חל יום ציומו, עכ"ל. חזינן מדצריו, דאין לו מעשה ידיה, כיון דהוי חיוב קנס, וכמס"כ. עוד חזינן דצדצריו, דכיון דהוי חיוב קנס יחול החיוב יום ציומו, וכמס"כ.

בתבו התוס' ציצמות (מא, ז ד"ה עמד) וז"ל, וקלת נראה דמחמת קנס שקנסוהו חכמים שלא כנסה תקנו לה מזונות, דהא אין מעשה ידיה שלו, כדלמר צפרק צתרא דכתוצות וכו', עכ"ל. חזינן כמס"כ לעיל, דיצמה ללא אגידא ציה הוא רק מטעם קנס, ולכך אין לו מעשה ידיה כמס"כ אצל צארוסה י"ל דקצרי כריטב"א דיך לו מעשה ידיה, דכיון דאגידא ציה הוא מטעם חיובי הצעל, וצזה יש לו מעשה ידיה. אצל הר"ה (הוצא צשיטמ"ק קו, ז) כתב, דאף צארוסה אינו זוכה במעשה ידיה, ולכאו משמע דס"ל דהחיוב צהגיע זמן ולא נישאו הוא מדין קנס, דהוכחו דתלוין צצ"ו. אצל נראה דאין זה מוכרת, וכמו שנצאר לקמן.

ולפי הג"ל אתי שפיר, דטעם הלישנא צתרא דחייב אף דהוא אנוס ואונס רחמנא פטריה, הוא משום דנתחייב מדין צעל, ולזה לא מהני אונס כדציארנו. וצזה שייך לחלק צין ארוקה דאגידא ציה ולכך איכא חיובא מדין צעל, ליצמה ללא אגידא ציה, וחייב רק מטעם קנס צעלמא. ולא שייך לקנסו בחלה, כיון ללא נשאה מחמת אונס, ואונס רחמנא פטריה.

יש לדון צהא דס"ל לתוס' (ז, ז ד"ה לפיכך) אליצא דהירושלמי דאפילו חלה אח"כ חייב, אי טעמו משום דס"ל דאף יבם חייב מדין צעל, וכיון שנתחייב כבר בחיובי הצעל תו לא פקע, וכמס"כ גצי הגיע זמן ולא נישאו, ואינו מטעם קנס, כיון דחיובו

נראה לפ"ז, דאף לדעת רש"י דס"ל לחלה פטור, הוא דוקא אי חלה קודם שהגיע זמן הנישואין, אצל בחלה אחר שהגיע זמן הנישואין דאף ללישנא קמא כבר נתחייב מדין צעל, כדהוכחו מדצרי רש"י (ד"ה חולכות משלו), ולא נפקע חיובו אף דהוי אנוס, כיון דנתחייב בחיובי צעל, אצל ציצם

כשנתרלה זדין לייצם וצרה, דכיון דקופו לייצם הרי
היא כצר כאשתו וחייב צמזונותיה וכו', עכ"ל חזינן
דקצרי דחיוצו מטעם זעל, כמש"כ הר"א"ש הלשון
הרי היא כצר כאשתו וחייב צמזונותיה, דאי הוי
מטעם קנס ליכא חילוק זין רולה לייצם או רולה
לחלוץ, הא כיון שמעכצה מלהנשא ראוי לקונסו.

ואבן צטור (אצה"ע סימן ק"ס) הציא דעת הרמז"ס
דק"ל דל"א כר"י והר"א"ש, אלא דליכא חילוק
זין רולה לייצמה לרולה לחלוץ לה, וזין זיה וזין
זיה חייב, וכתב הצ"י טעמו (ד"ה והרמז"ס), דמה לי
דרולה לחלוץ הא מ"מ מעכבא מלהנשא. חזינן דק"ל
דזיצם חיוצו מטעם קנס, וקנסו לעולם משום דל"א
כנסה מיד.

וצ"ב לדברי הר"י והר"א"ש דק"ל דאף זיצם הוי
מחויבי הצעל, דל"כ אמאי איתא זגמ' לקמן
(קו, ז) דאין מעשה ידיה שלו, הא לפמש"כ אי הוי
חיוצו מדין זעל א"כ יא לו מעשה ידיה שתיקנו לו
תחת מזונותיה. ולכא"ו זו היא קושיית התוס' שם
וציצמות וכמש"כ לעיל. אכן עיין שם דר"א"ש עלמו
שתיירץ קושיא זו, דכתב, דהא דצעל אית ליה מעשה
ידיה הוי משום איצה, ודוקא ציושצת תחתיו איכא
למיחש להא, אצל צעמד זדין וצרה דעדיין אינה
תחתיו ליכא טעם זה, ולכך לא תיקנו לו מעשה
ידיה.

ובזה אהו שפיר זצרי הר"א"ה שהוצא לעיל, דכתב
דאף בצרוקה שהגיע זמן ולא נישאו אין
לצעל מעשה ידיה, והקשינו דלכא"ו חזינן מהא דק"ל
דהוי טעם קנס, וזה דל"א כמו שהוכחנו שם. אצל
לדברי הר"א"ש הכא י"ל דק"ל דהוי חיוצו מדין זעל,
ומ"מ אין לו מעשה ידיה כיון דל"א שייך הכא טעם
דאיצה, כיון דאינו תחתיו, וכמש"כ גבי יצם.

מתחדש צכל רגע, דאין סיצה לחייבו צלא טעם
הקנס, כמו אי הוי מחויבי הצעל דאיכא טעם מחמת
דהוי גם עתה זעל, וא"כ יפטר מחמת שחלה והוי
אנוס. או דנימא דק"ל, דאף דחיוצו מטעם קנס
מ"מ קנסוהו שיתחייב לזונה כל זמן שלא פטרה,
והוי חיוצו אחד, ואינו חיוצו המתחדש צכל זמן, ולכך
כיון שהתחייב מחמת דלא היה אנוס תו לא נפקע
חיוצו אף אי הוי אנוס אח"כ.

ובתוס' לקמן (קו, ז ד"ה עמד זדין וצרה) כתבו וז"ל,
צפרק החולץ פירש"י דוקא צרה אצל חלה
הוא או חלתה היא לא, משמע לפי זצריו דקנס
הוא, (היינו כמש"כ, דע"כ הוי קנס וחיוצו מתחדש
צכל זמן ולכך אי חלה אח"כ פטור, דאי הוי מחויבי
הצעל הא כצר נתחייב צהך חיוצו ותו לא פקע)
ותימה, א"כ מאי קפרידך וכו', ור"ח פירש שמלא
צירושלמי צריש אע"פ דצרה לאו דוקא אלא ה"ה
חלה דניזונת משלו וכו', ומיהו קשה אי צחלה נמי
מעלה לה מזונות אמאי אמרינן צסמוד דל"א
משעצדל למעשה ידיה, עכ"ל. וציאור קושייתם
נראה כמש"כ, דאי חלה מעלה לה מזונות, על כרחך
דאין חיוצו מטעם קנס אלא מטעם חיוצו הצעל,
א"כ לריך שיזכה צמעשה ידיה תחת מזונותיה
וכמש"כ, ולכך הקשו אמאי אינה משועצדת לו
למעשה ידיה.

אבל הר"י צתוס' ציצמות שם והר"א"ש שם ק"ל
דדעת הירושלמי דחיוצו יצם אינו מטעם קנס
אלא מטעם חיוצו דצעל (ודל"א כמש"כ צרש"י),
דכתב שם הר"י וז"ל, דוקא צנתרלה לייצם וצרה,
אצל אם לא נתרלה אלא לחלוץ אין נראה שיתקנו
לה חכמים מזונות מיצם, כיון דאין קופו לייצם אלא
לחלוץ, עכ"ל. וכ"כ שם הר"א"ש וז"ל, ונראה דדוקא

סימן ב

ביאור הפטור ממזונות בפירסה נדה בהנעת זמן

כתובות ב, א

מזונות, לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה
נדה אינו מעלה לה מזונות, ע"כ.

בתב הר"ן (א, א) דזפי הרי"ף ד"ה או שפירסה) וז"ל,
איכה דילף לה מהכא דחופה היינו יחוד,

א

גדר אונס לענין הפטור ממזונות

גמ' (ב, א) הגיע הזמן ולא נישאו אוכלות משלו
ואוכלות צתרומה וכו', הגיע הזמן צאחד
צצתה, מתוך שאינו יכול לכונסה אינו מעלה לה